अटवटगोत्र (aṭavaṭa-gotra) *n.* name of an imaginary *gotra* (family) किं ते प्रवरगोत्रम् । निर्मूलनिःसंताननिर्वंशेति त्रिप्रवरमटवटगोत्रम् Nāṭa. 7. 21.

अटवर्ग (a-ṭavarga) *adj.* other than the one belonging to the ṭ-class, non-retroflex मूर्धिन वर्गान्त्यगाः स्पर्शा अटवर्गा रणौ लघू KāvyPra. 484. 5; तत्र निजान्त्याक्रान्ता अटवर्गा वर्गा ह्रस्वान्तरितौ रणावसमासो मृदुरचना च Kāvyānu.(He.) 241. 8.

अटवि (aṭavi) *f.* [MAYR. 1. p. 25; DEBRU. p. 219; cf. **अटवी**] forest जनस्थानादपसृत्य गमोऽटवेः । प्रायोपगमनं तज्ज्ञैः निरुक्तम् MahāP. 11. 97; पर्वताटविदुर्गादौ रक्षिणी मेऽस्तु चण्डिका ĪśānŚiPa. i. 22. 70; छविस्थवि° ··· °अटविशिवय: SaraKaṇṭhā.(Gr.) ii. 1. 235; Liṅgānu.(He.) 56. 8; ParaNā. 3529; अटव्यटविः ŚabdaRa.(Su.) 4. 121.

अटविक (aṭavi-ka) *m.* **1** forest-officer तीर्थशब्देनात्र युक्तकर्माभिधीयते । ··· तन्नृपस्याभ्युदयाय स्यात् । तद्यथा मन्त्री । पुरोहितः । ··· अटविकश्च परपक्षे PañcT. (*Kosegarten Ed.*) 156. 19; **2** forest-dweller सामा(? म)न्त्याटविकान् भेददण्डाभ्यामपराद्धकान् (साधयेत्) AgniP. 240. 62.

अटविदेवी (aṭavi-devī) *f.* goddess of the forest प्रविष्टं मंस्यन्ते विधिमटविदेव्यस्त्वयि गते HaṁsDū.(Rū.) 28.

अटविदेश (aṭavi-deśa) *m.* forest-region वनान्यटविदेशांश्च समीक्ष्य मतिरागमत् Rāmā. iv. 59. 6.

अटविबल (aṭavi-bala) *n.* army raised from the forest-region मित्राटविबलं चैव···सर्वमेतद्बलं ग्राह्यं वर्जयित्वा द्विषद्बलम् Rāmā. vi. 177*(11)

अटविमध्यतस् (aṭavimadhya-tas) *adv.* in the midst of a forest सा ···भ्रमन्त्यटविमध्यतः । ···निहता मृगराजेन SamarāSaṁ. 6. 507.

अटविशिखर (aṭavi-śikhara) *m.* name of a people (PW)

अटवी (aṭavī) *f.* [DEBRU. p. 305; MAYR. 1. p. 95 / अटति गच्छत्यस्यामटविः (v. l. अटवी) ŚabdaBhePra.(Ma.) 2. 29; अटन्त्यस्यामटविः । स्त्रियामीः NāmMā. 13; अटवी स्त्रियाम् Liṅgānu.(Pā.) 112. 18; Liṅgānu.(Va.) 25; Liṅgānu (Vā.) (comm.) 3. 1; 10. 7; Liṅgānu.(Śā.) 121. 1; Liṅgānu.(He.) 126. 9]; **i** forest, woodland एतत्तु श्रोतुमिच्छामि अटव्याम्··· । संवादम् MahāBhā. i. 46. 26; अटवीष्वपरः कार्यः सामन्तनगरेषु च MahāBhā. xii. 87. 30; द्रव्यवनकर्मान्तानटवीश्च (निवेशयेयुः) (comm. वनानि) ArthŚā. i. 116. 8 (2. 2); उद्यानारामसरितस्त्वाश्रमा अटवी तथा NāṭyaŚā. 13. 4 यथाटव्यां विषाणमात्रदर्शनाद् गौर्गवयो वेति PadārthaSaṁ. 175. 3 = NyayKa. 176. 21; BṛSaṁ. 104. 61; सततमिमामटवीमटामः HarṣaC. 320. 21; 305. 5; DaśKuC. 12. 22; 94. 9; AvantiKa. 200. 9; EI. xv. 308 38; एतौ द्वावपि गच्छन्तौ महता सामर्थ्येनाटव्याम् SāṁkhyaKāBh. 17. 18 (*on* 21); प्रत्यागच्छन्···अटवीम्···पृथ्वीकर्णतटाभिधाम् PadmP. (Ra.) 6. 50. 9; VāsaDa. 63. 2; चीरी नाम निदाघकालेऽटवीषु वाश्यते कीटविशेषः BālaKrī. ii. 77. 4 (*on* 3. 206 (216); ĀścaCū. 2. 1; GaṇiSāSaṁ. 3. 34; ViṣṇuDhaP. iii. 11. 14; स्वदेशे परदेशे वा पर्वतेष्वटवीषु च । न ··· भयं तस्य SkandP. v(1). 8. 19; जातगर्भा च तां श्वशुरः कुलदोषभयादटव्यां तत्याज JayaMa. 279. 1 (*on* 5. 4); एवमसौ (नलः) अटवीश्चातिक्रामन् ··· विन्ध्याचलमनुससार NalaCam. 5. 32 (4); NītiVā. 23. 11; TilaMañ. 193. 22; वयस्येन सहाटव्यां ददर्शाक्रन्दिनीं स्त्रियम् BṛKathāMañ. ii. 1. 84; ii. 1. 104; समुद्रमटवीं दुर्गं विशन्ते लोभमोहिताः PadmP. v. 18. 359; अटवीं पितृसंदेशाच्चयौ रामः RāmāCam. 2. 83; 2. 47; कथंचिच्चातिचक्राम नदीशैलवनाटवीः KathāSaSāg. ix. 6. 325; vii. 3. 35; VikraDeC. 11. 27; एवंविधाटवी रम्या Mānaso. iv. 15. 1440; अटवीषु श्मशानेषु रथ्यास्ववसथेषु च । क्षुत्क्षामः क्ष्माभुजा तेन न हि कश्चिदुपैक्ष्यत RājTa.(Ka.) 2. 29; 8. 2266; GopāKeCan. 77. 20; तथा ह्यटव्यामेकस्यामन्योन्यमनुरागिणौ । वानरो वानरी चास्ताम् PariPar. 2. 407; 2. 191; संवत्सरमटन्स्वामी ग्रामाकरपुराटवीः । कस्याप्यादत्त नातिथ्यम् TriṣaŚaPuC. i. 3. 308; अटवीं कान्तारमनुप्रविष्टा SthānṬ. 314B. 13; HammīMaMa. 5. 14; MalliC. 6. 144; पुमान् जन्तुरटव्येषा चतुर्गतिगतिः स्मृता SamarāSaṁ. 2. 340; 7. 290; स्वगृहेऽप्यटव्यपि नृणां शीलप्रभावाद् ध्रुवम् SindūPra. 40; येऽटव्यामुत्पन्ना अकृष्टायां च भूमौ फलितास्ते जर्तिलाख्यास्तिलाः CaturCin. iii(1). 648. 22; यः कादम्बर्यामटव्याम् ··· श्रीपार्श्वनाथम् ··· प्रतिष्ठापितवान् TīrthaKa. 65. 9; PrabaK. 53. 24; 75. 6; अटव्याम् ··· परासुम् । ··· तं वीक्ष्य ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 9. 75; जीवितेशः शिवाया गच्छाटव्यामिति हृतवचाः पातु वश्चन्द्रचूडः ŚārṅgaPa. 95 = Subhāṣi. 103; DaṇḍaVi. 316. 4; ग्रामे चाटव्यां च ··· ब्राह्मणानां भिक्षुकाणां च द्रविणं समर्पणीयम् RājTa.(Prā.) 910 (2); RājTa.(Śrī.) 1(1). 41; गौरित्यटव्यां गवयं प्रकाश्य Acyutarā. 1. 36; VīraBhā. 5. 150; YātrāPra. 1. 70; दुर्गाटवीनगरराष्ट्रपदानि ··· भृत्येषु ··· न्यासीचकार ··· राज्ञी ŚivLī. 9. 20; MahāN. 3. 13; (dense forest) ये स्मरन्ति···अटवीषु चMahāBhā. iv. App. I. 4D. 42; अयोध्यामटवीं विद्धि Rāmā. ii. 35. 8; ii. 42. 9; नैकः शून्यगृहं न चाटवीमनुप्रविशेत् CaraS. i. 8. 19 DaśKuC. 82. 9; PadmP.(Ra.) 26. 40; (न सेवेत) सूनाटवीशून्यगृहश्मशानानि AṣṭāSaṁ. i. 9. 15 (1. 3); (सेवेत) सूनाटवीशून्यगृहश्मशानानि दिवापि न AṣṭāHṛ. i. 2. 38; तीर्थार्थिनो दुःखिता यत्र क्वाप्यटवीमटन्ति VijñāS. 46; पुत्रकोऽप्यटवीं प्राप्य निर्जनाम् BṛKathāMañ. i. 2. 48; भ्रष्टः पन्था ममाटव्याम् BṛKathāŚloSaṁ. 20. 234; स्त्रियश्चाभ्यन्तरचारिण्योऽटव्यां वनेचराः कार्याः (राज्ञा) ManuBh. ii. 45. 28 (*on* 7. 154); अस्ति रामाटवी स्फारा शून्या शान्तातिभीषणा YogVā. iii. 98. 5; PārśvC. 2. 925; 4. 27; RājTa.(Śrī.) 1(5). 28; UjjvaNīMa. 158. 7; अटवीषु भीषणम्···प्रादुरास विषमे समं तमः RāmC. 2. 62; अध्युवास दुर्गामटवीं श्रीपर्वतद्वारसंश्रिताम् EI. viii. 32. 5; PadmP. iv. 1. 33; VidaMuMa. 1. 58; TriṣaŚaPuC. iv. 7. 107; दुर्गामटवीमटन्ति SindūPra. 57; कर्णाटराट् तुरगापहृतोऽटव्यां नीतः PrabaCin. 54. 7; अटव्यां गहनादौ द्रव्यापहर्तारः ManvaVi. 1243. 20 (*on* 9. 257); 1083. 4 (*on* 8. 356); KumāPraPra. 53. 1; (राजा) अटव्यः···चारैस्तस्करनिवारणार्थं चारयेत् ManvaMu. 413. 2 (*on* 9. 265); PurāPraSaṁ. 82. 1; (full of wild beasts) नातिभ्यस्ता नृपसुता भैमी तत्राथ कस्यचित् । दारुणामटवीं प्राप्य MahāBhā. iii. 61. 10; iii. 245. 28; xiii. 12. 18; सन्त्यटव्यश्च वैदेहि दुर्गमा बहुयोजनाः Rāmā. ii. 654*(3); अटवीमटन् व्याघ्राघ्रातो मरणमगमत् VijñāS. 17; स चाटव्यां मृगयार्थी पर्यटन् व्याघ्रद्वयमपश्यत् ViṣṇuP. iv. 4. 41; iv. 13. 77; Tantrākhyā. 41. 5; PañcT. 3. 33 (4) (286. 6 F. N.); आदिसिंहोऽथ कदाचिदटवीमिमाम्···खेलनोद्युक्तः प्रविवेश EI. ii. 346. 6; BṛKathāŚloSaṁ. 16. 3; RāmC. 20. 24; NalaCam. 6. 52 (4); ViṣṇuDhaP. ii. 120. 4; TilaMañ. 184. 23; क्षिप्तश्च कर्दमे प्रायादटवीं रवितापितः BṛKathāMañ. ii. 2. 103; अटव्यां द्रक्ष्यसि भ्राम्यन् सिंहारूढं कुमारकम् KathāSaSāg. i. 6. 92; Mānaso. iv. 15. 1435; TriṣaŚaPuC. i. 4. 275; i. 5. 43; Pañcā. 4. 1; न श्वापदेभ्योऽप्यटवीषु शङ्का EI. xiv. 90. 14; (दमयन्ती) अटवीमतिभीषणामगात् Nalābhyu. 7. 67; राजा मृगयारसेनाटवीमटन् ··· परिश्रान्तः BhojaPra. 74. 15; SiṁhāDvā. 38. 18; VīraBhā. 2. 29; स्फुटतरमटवीनां प्रान्तरे पर्यटन्ती···°मुक्ताफलानि । परिकरयति RasiJī. 206; Rāgh. 5. 66; 6. 13; मृगयारतः प्रसेनो विघटितसेनोऽटवीमटन्नेकः । केसरिणा विनिजघ्ने UpadeŚ. 94; (lonely or deserted place) अटवीकानन° ··· °भुवनानि (वर्णयेत्) Kāvyālaṅ.(Ru.) 16. 13 (comm. निर्जनो देशः); ViṣṇuDhaP. ii. 89. 18; (pasture land or grazing land) अटद्भिरटवीम् ··· गोधनैर्धवलितविपिनः ··· श्रीकण्ठो नाम जनपदः HarṣaC. 143. 12; अटवीषु चलम् (वन्देमहि ··· त्वाम्) StavMā. 49. 21; [Kośas give meanings of अटवी as अरण्य AmaK. 650; AbhidhāRaMā. 2. 55; Vaija. 45. 1; AbhidhāCin. 1110; RājNi. 324. 26; AgaNi. 53; KalpaK. 248. 1; KośaKaTa. 1. 2987; वन ŚabdaRaSaK. 319. 2; ParaNā. 889] **ii** wild or aboriginal tribe, robber यस्या हि भूमेर्बहुदुर्गाश्चोरगणैर्म्लेच्छाटवीभिर्वा नित्याविरहिताः प्रत्यन्ताः ArthŚā. ii. 303. 1 (7. 10); ii. 276. 2 (7. 6); iii. 87. 8 (9. 6); iii. 199. 6 (13. 3); अटवीभिर्वा राज्यं (शत्रोः) घातयेत् ArthŚā. iii. 155. 9 (12. 1); **iii** name of a town [DBHS] [Vaija. 281. 11 gives जलमुस्तक as the meaning of अटवी and its synonyms; MediK. 181. 12 gives अटवी as the meaning झष]

अटवीकान्तार (aṭavī-kāntāra) *m.* wilderness of a forest वयमपि ··· धाव्या प्रच्छन्नमेव रजन्यामटवीकान्तारमुपनीय···विप्रणाशिताः KaumuMa. 4. 7(9)

अटवीकुञ्ज (aṭavī-kuñja) *m. n.* bower in the forest मण्डलं धेनूनां परिपालयन्तमटवीकुञ्जे भवन्तं भजे StavMā. 187. 9.

अटवीकुटुम्बिन् (aṭavī-kuṭumbin) *m.* householder living in a forest अटवीकुटुम्बिनां गृहैरुपेतं वनग्रामकं ददर्श HarṣaC. 308. 2.

अटवीकोटरचारिन् (aṭavīkoṭaracār-in) *adj.* wandering in the hollow recesses of the forest (trees) भवदीयवैरिणाम् अटवीकोटरचारिणां नृप । ··· तालीयरसः सुधोपमः ChandaśCū. 3. 53 (4)

अटवीगत (aṭavī-gata) *adj.* **i** found in the forest परस्वं न हरेदस्तु तृणमप्यटवीगतम् PadmP. v. 43. 140; **ii** gone to the forest चन्द्रस्वामी शुशोच स्वौ दारकावटवीगतौ KathāSaSāg. ix. 6. 25; किं त्वेकाकिनमात्मानमपश्यमटवीगतम् । ··· अभूवं च भयातुरा PāṇḍaC. 9. 313.

अटवीगहन (aṭavī-gahana) *n.* inaccessible place in the forest अन्वेषितः प्रेषितपदातितनैस्तत्र तत्राटवीगहनेषु (कुमारः) TilaMañ. 191. 8.

अटवीगह्वर (aṭavī-gahvara) *m. n.* interior of a forest मुच्यन्तां शृङ्खलाभ्यः श्वगणिभिरटवीगह्वरे सारमेयाः CaṇḍaKau. 2. 2.

अटवीगृहमेधिन् (aṭavī-gṛhamedhin) *m.* householder in the forest, forest-dweller फलं च भोज्यं पुत्रस्य जातमटवीगृहमेधिनस्ते BālRā. 6. 40 = VyaktiVi. 97. 16.

अटवीग्रस्त (aṭavī-grasta) *adj.* occupied by foresters, laid waste by foresters परचक्राटवीग्रस्तम् ··· देशं परिहरेद्राजा ArthŚā. i. 115. 1 (2. 1)

अटवीघात (aṭavī-ghāta) *m.* destruction of forest-tribes ततः स्वामी हस्तिबन्धनमटवीघातं वापदिश्य गूढमेव प्रहरेत् ArthŚā. iii. 192. 6 (13. 3)

अटवीघोषण (aṭavī-ghoṣaṇa) *n.* crying in wilderness (*lit.* forest)